

ANNE LAMOTT

Cum înveți să scrii ficțiune pas cu pas

Sugestii despre scris și viață

traducere din limba engleză
de Ileana Ioniță-Iancu

Începutul

Primul lucru pe care îl împărtășesc studenților mei în prima zi a unui workshop e acela că un bun scriitor este unul care spune adevărul. Aparținem unei specii care simte nevoia, vrea cu orice preț să se înțeleagă pe sine. Păduchii nu par să aibă astfel de curiozități, motiv pentru care nu-și bat capul cu scrisul. Noi, însă, da. Noi avem atât de multe lucruri de spus și de înțeles! An de an, studenții mei mă copleșesc cu noi și noi povești pe care vor să le pună pe hârtie. Se apucă de scris cu entuziasm și, poate, chiar cu bucurie, la gândul că, în cele din urmă, vor fi auziți, vor ajunge să-și consacre viața acestei trude la care au tânjit încă din copilărie. Dar, după câteva zile petrecute la masa de lucru, a spune adevărul într-un mod interesant se dovedește a fi un act la fel de ușor și de plăcut ca acela de a-i face baie unei pisici. Unii își pierd credința. Conștiința de sine și a poveștii pe care o au de spus se spulberă, se năruie la pământ. Istoria ne învață că apar la curs, în prima zi, ca niște pui aurii și bleguți de rățușcă, gata să mă urmeze pretutindeni, pentru ca, de la a doua sedință, să mă privească deja posaci, cu aerul că înțelegerea noastră a căzut definitiv.

„Nici n-aș ști de unde să încep”, se mai tânguie câte unul.

Începe cu copilăria, îl îndemn eu. Ține-ți respirația și plonjează, transcrie-ți toate amintirile cât mai fidel cu putință. Flannery O'Connor spunea că oricine a supraviețuit propriei copilării are destul material din care să se inspire pentru tot restul vieții. Poate că ai avut o copilărie tristă și urâtă, dar este Copilăria Perfectă dacă scrii bine despre ea. Totuși, deocamdată, nu-ți face probleme dacă scrii bine sau nu. Scrie, pur și simplu.

Desigur, materialul pentru inspirație s-ar putea să fie atât de vast, încât să ajungă să te inhibe. În anii în care scriam cronici gastronomice, aveam mintea invadată de atâtea restaurante și feluri de mâncare, încât, dacă îmi cerea cineva o recomandare, nu-mi puteam aminti cu niciun chip numele vreunui loc anume în care mâncasem. Dar, dacă persoana îngusta câmpul cercetării – de exemplu, bucătărie indiană –, poate că îmi răsărea în minte vreun palat indian luxuriant, unde partenerul meu îi ceruse chelnerului, pentru început, un sampler de vinuri „Rudyard Kipling”, apoi, ceva mai târziu, „Vacă sfântă cu sos tartar”. Încet-încet, mi-ar fi venit în minte și alte detalii despre alte întâlniri și alte restaurante indiene.

Privind în jur

Scrisul înseamnă să înveți să fii atent și să comunici ce se întâmplă. Acum, dacă mă întrebați pe mine, ceea ce se întâmplă este că suntem cu toții băgați *până la gât* în chestia asta și, probabil, cel mai important lucru pe care l-am avea de făcut ar fi să nu țipăm unii la alții. Altfel, mai mult ca sigur că am ajunge să lătrăm de-a valma, ca niște pechinezi: „Ah! În ce ne-am băgat! Din cauza *ta!* *Tu* ești de vină!...” Scrisul presupune să vezi oameni în suferință, așa cum observa odată Robert Stone¹, și să dai un sens acestei suferințe. Țel pe care nu îl vei putea atinge fără să arăți respect. Dacă te uiți la oameni și nu le vezi decât hainele, fie ele soioase ori luxoase, atunci nu vei înțelege mare lucru despre ei.

Scriitorul este o persoană care stă deoparte, singur, ca brânza din *The Farmer in the Dell*², dar hotărât să observe tot ce-l înconjură. Ești în afara lucrurilor, însă poți vedea totul îndeaproape, prin binoclu. Misiunea ta este să îți prezinți cu claritate propriul punct de vedere, viziunea ta. Misiunea ta este să îi vezi pe oameni așa cum sunt ei de fapt și, ca să faci asta, ar trebui să știi cine ești tu, în modul cel mai iubitor de sine cu putință. Abia apoi îi poți înțelege pe alții. În principiu, e simplu, dar greu de pus în aplicare. În urmă cu douăzeci de ani, unchiul meu, Ben, mi-a scris o scrisoare în care spunea: „Câteodată, întâlnești un om, nu contează vârsta sau sexul, în care regăsești, cu certitudine, o parte de sine stătătoare a unui Întreg ce sălășluiește și în adâncul tău, iar tu clipești uluit, conștient că în voce îi răsună tonurile ancestrale ale propriului trib și atunci se produce miracolul – îl *recunoști*”. Despre asta vorbesc și eu: ai vrea ca și cititorii tăi să clipească uluiți, recunoscându-se în personajele tale pe măsură ce le descoperă. Dar e greu de crezut că vei putea construi personaje în care oamenii să se regăsească dacă nu nutrești, înainte de toate, iubire de sine.

Este relativ simplu să privești tandru și cu sentimentul recunoașterii la un copil, mai ales la propriul tău copil, mai ales dacă este drăgălaș și nostim,

¹ **Robert Stone** (n. 1937) – romancier și jurnalist american, socotit drept unul dintre cei mai valoroși scriitori contemporani. Opera sa, care abordează teme politice și sociale, este caracterizată prin complexitate psihologică și umor negru.

² *The Farmer in the Dell* este un cântec pentru copii, cunoscut și la noi, sub titlul *Țăranul e pe câmp*. În text se face aluzie la versurile finale din versiunea în limba engleză: „The cheese stands alone...” („Brânza stă singură”).

Fișele

Îmi place să cred că Henry James¹ a spus celebrele vorbe „Scriitorul este omul pe lângă care nimic nu se pierde”, în timp ce își căuta în jur ochelarii, aflați, de fapt, pe creștetul capului. În zilele noastre, suntem nevoiți să ținem minte atât de multe! Așa că ne facem fel de fel de liste, plini de speranța că ne vor aminti de toate lucrurile importante pe care le avem de făcut, de cumpărat sau de trimis prin poștă, de toate telefoanele importante pe care le avem de dat, de toate ideile pentru povestiri sau articole care ne-au venit. Și, totuși, de îndată ce ajungi să rezolvi tot ce ți-ai propus pe o listă, constăți că te afli deja în urmă cu îndatoririle consemnate pe altă listă. Cu toate acestea, eu cred în liste, cred în notițe și, mai ales, cred în fișe, care mă ajută să le întocmesc pe toate cele de mai sus.

În casa mea, fișe și pixuri se găsesc peste tot – lângă pat, în baie, în bucătărie, lângă telefoane, până și în torpedoul mașinii. Îmi pun una cu mine, în buzunarul din spate al pantalonilor, chiar și când ies cu câțelul la plimbare. De fapt, dacă vrei să știi, mi-o pun în buzunar împăturită pe lungime, ca să nu mă îngrășe, Doamne ferește! Asta în caz că dorești să îmi urmezi exemplul. Nu te cunosc, dar sunt convinsă că ai destule pe cap ca să mai trebuiască să-ți faci griji că arăți sau nu prea gras(ă). Așa că, ori de câte ori plec de acasă fără geantă – în care port cu mine carnete întregi de-a dreptul, nu așa, câteva fișe acolo – îmi împăturesc pe lungime o fișă, o îndes în buzunarul de la spate cu un pix alături și o iau din loc liniștită la gândul că, dacă s-ar întâmpla să-mi vină vreo idee, să văd ceva frumos, ciudat sau demn de atenție în orice alt fel, aș avea mereu posibilitatea de a-mi face rapid câteva însemnări care să îmi amintească despre ce era vorba. Câteodată, dacă îmi ajunge la urechi sau îmi vine în minte vreo replică dintr-un dialog ori o frază de trecere între anumite idei, mi-o notez cuvânt cu cuvânt. Apoi îmi îndes fișa înapoi în buzunar. Poate că am plecat la plimbare pe lângă mlaștinile cu apă sărată sau, mai departe, pe la Lacul Phoenix, poate stau la

¹ **Henry James** (1843-1916) – romancier, critic literar, dramaturg și prozator american care și-a petrecut cea mai mare parte a vieții în Europa, în special în Anglia, devenind spre sfârșitul vieții cetățean britanic. James a contribuit semnificativ la evoluția prozei moderne, prin ideile sale inovatoare asupra relativității punctelor de vedere, monologului interior și credibilității naratorului, regăsite atât în cunoscutul său eseu *Arta ficțiunii*, cât și în celebrele romane *Portretul unei doamne*, *Bostonienii* și *Washington Square*.

Să faci un cadou

Publicarea nu îți va schimba viața și nici nu îți va rezolva problemele. Publicarea nu te va face nici mai încrezător, nici mai frumos și, probabil, nici mai bogat decât ești. Vei avea mereu o cale lungă de străbătut până în ziua publicării, pentru ca, de cele mai multe ori, festivitățile să se încheie destul de repede. Vom vorbi îndată despre toate acestea pe îndelete. Între timp, hai să discutăm însă despre câteva dintre celelalte motive pentru care ai vrea să scrii, motive care ar putea să îl surprindă până și pe un scriitor, chiar și pe unul care nu a renunțat la ideea de a fi publicat. Poți evolua și pe alte scene, cu mare potențial de a te răsplăti regește, unde viața ta, conștiința valorii personale și a abundenței către care tinzi să suferi o transformare esențială. (Pe moment, nu îmi amintesc dacă avem voie să folosim cuvântul *abundență* în California. Dați-mi voie să mă informez și revin.)

Mi s-a întâmplat de două ori până acum să-mi scriu cărțile ca pe un dar către oameni pe care îi iubeam și care erau pe moarte. V-am vorbit puțin despre faptul că tata a fost diagnosticat cu cancer cerebral, fapt ce mi-a oferit, pe neașteptate, o poveste tristă pentru prima mea carte. A fost o poveste plină de dramatism și de umor, despre un tată și cei trei copii ai săi pe jumătate maturi care trăiau într-un orașel populat de hippies între două vârste, radicali abonați la fonduri fiduciare, artiști, adepți New Age și oameni obișnuți, indiferent ce-o fi însemnând asta. Și iată că, din senin, covorul ne-a fost tras de sub picioare când familia noastră a descoperit că tata suferea de o boală terminală și urma, pur și simplu, să moară.

Așa că am început să scriu despre felul în care arăta viața noastră atunci. Am înregistrat acele momente în care frații mei încercau să îl ajute pe tata, să se ajute între ei, în care noi toți ne străduiam să ne ajutăm unii pe ceilalți, să ne păstrăm simțul umorului, să descoperim un înțeles în toată situația aceea și să spunem lucrurilor pe nume. Păstrasem o mulțime de descrieri ale oamenilor din oraș ori ale peisajului, pe care le făcusem mai demult, care încă îmi mai plăceau și pe care le puteam folosi. Dar materialul cu adevărat valoros provenea din observarea a ceea ce tata și frații mei aveau de înfruntat pe atunci, în momentele acelea. Îmi notam mereu lucrurile amuzante pe care le spuneau, momentele de afecțiune, perlele de umor negru și, în genere, tot ce ținea de ciudățenia acelei împrejurări. Apoi am început să modelez materialul în povestiri de sine stătătoare. I le-am arătat tatei, care a admirat felul cum toată durerea,

Cuprins

MULȚUMIRI	7
INTRODUCERE	9
Partea I. Scrisul	25
Începutul	27
Scurte sarcini	35
Primele ciorne, mizerabile	38
Despre perfecționism	42
Mesele de prânz de la școală.....	45
Imagini de Polaroid.....	50
Personajele.....	52
Acțiunea.....	59
Dialogul	65
Decorul	72
False începuturi.....	76
Scenariul	79
De unde știi când ai ajuns la sfârșit?.....	84
Partea a II-a. Cadrul mental al scrisului.....	87
Privind în jur	89
Punctul de vedere moral	92
Broccoli.....	97
Postul de radio KFKD.....	100
Invidia	104
Partea a III-a. O mână de ajutor pe parcurs	111
Fișele.....	113
La telefon	120
Grupurile de creație	124
Cineva care să îți citească manuscrisul.....	131
Scrisori.....	137
În pană de inspirație.....	140
Partea a IV-a. Publicarea – și alte motive pentru care merită să scrii.....	145
Să faci un cadou.....	147
Să îți găsești vocea proprie	153
Să dăruiești.....	158
Să fii publicat	162
Partea a V-a. Ultima lecție.....	173